

POLICY NOTE

1/2023

Czwartoklasiści wciąż w czołówce, ale czytają słabiej i mniej chętnie

Tomasz Gajderowicz
Maciej Jakubowski
Sylwia Wrona

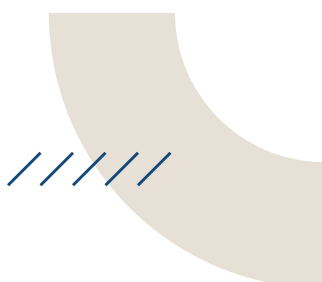
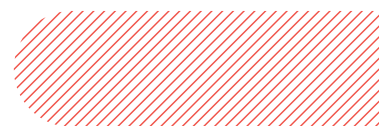
Kilka słów o PIRLS

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) to największe międzynarodowe badanie umiejętności czytania ze zrozumieniem w szkołach podstawowych. Badanie odbywa się co pięć lat i jest przygotowywane i nadzorowane przez IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement). W Polsce badanie realizuje Instytut Badań Edukacyjnych. Dzięki zastosowaniu jednolitej skali, rezultaty badania dają możliwość porównania wyników edukacyjnych zarówno między krajami, jak i zmian poziomu umiejętności czytania w czasie.

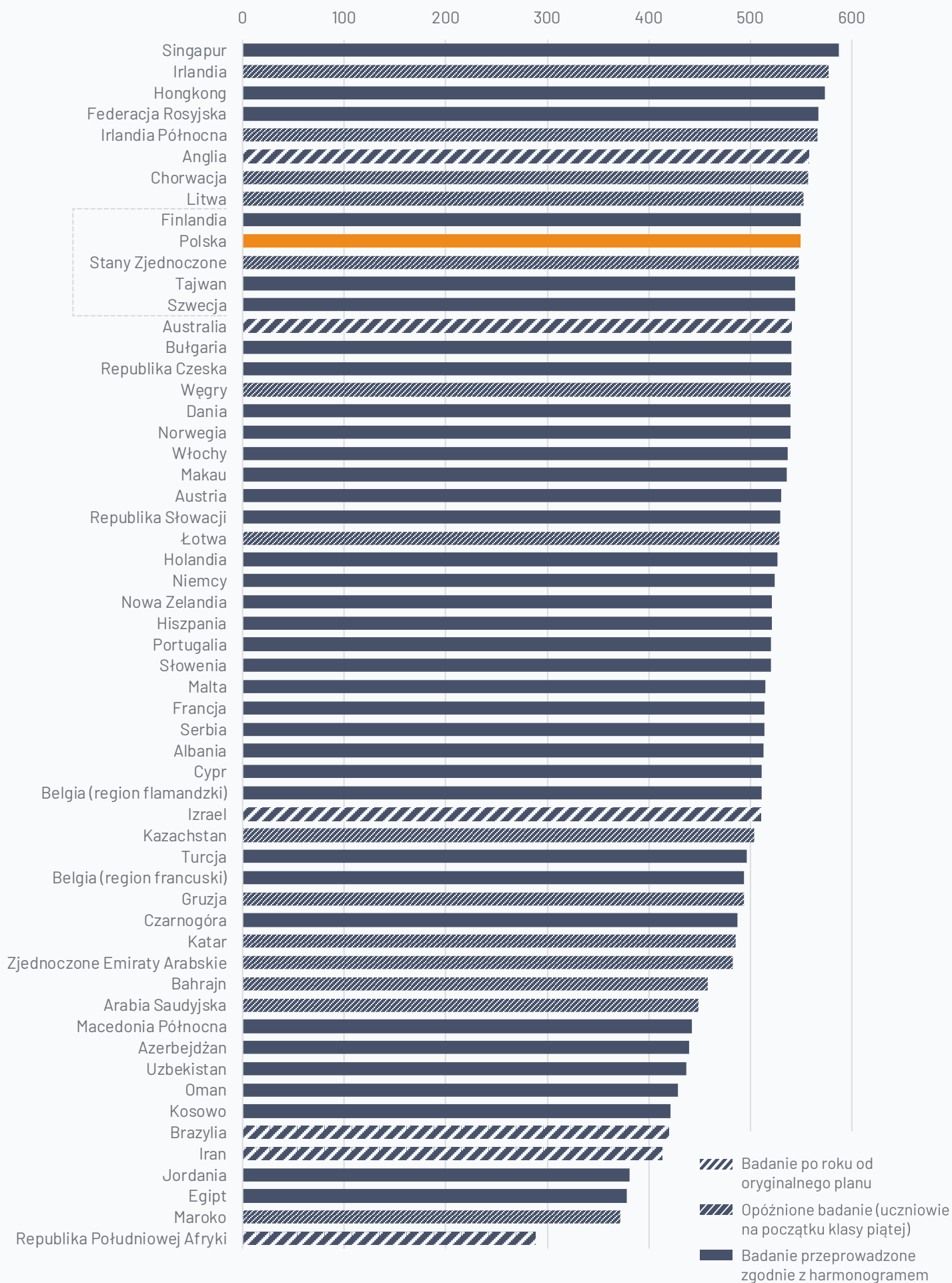
PIRLS 2021 daje pierwszy obraz światowej edukacji po pandemii. Ze względu na pandemię, niektóre kraje odroczyły jednak badanie o pół roku lub cały rok. W związku z tym w tych krajach w badaniu uczestniczyli albo uczniowie starsi albo też uczniowie, którzy mieli rok więcej na naukę po pandemii. Dla wiarygodności porównań z wynikami polskich uczniów, poniżej analizujemy jedynie kraje, które tak jak Polska przystąpiły do badania zgodnie z pierwotnymi planami w tzw. pierwszej fali.

Polscy czwartoklasiści w czołówce

Polscy uczniowie ze średnim wynikiem 549 punktów uplasowali się na szóstym miejscu wśród 43 krajów i systemów edukacyjnych biorących udział w badaniu PIRLS. Istotnie wyższe wyniki osiągnęli jedynie uczniowie z Singapuru (587), Hong Kongu (573) i Federacji Rosyjskiej (567). W przypadku krajów takich jak Finlandia, Tajwan oraz Szwecja wyniki były podobne do tych uzyskanych przez polskich czwartoklasistów – nie występowały statystycznie istotne różnice. Pozostałe kraje, znacząc większość uczestników badania, osiągnęło wynik istotnie niższy niż Polska.

Wykres 1. Średnie wyniki z czytania ze zrozumieniem w czwartej klasie w badaniu PIRLS 2021

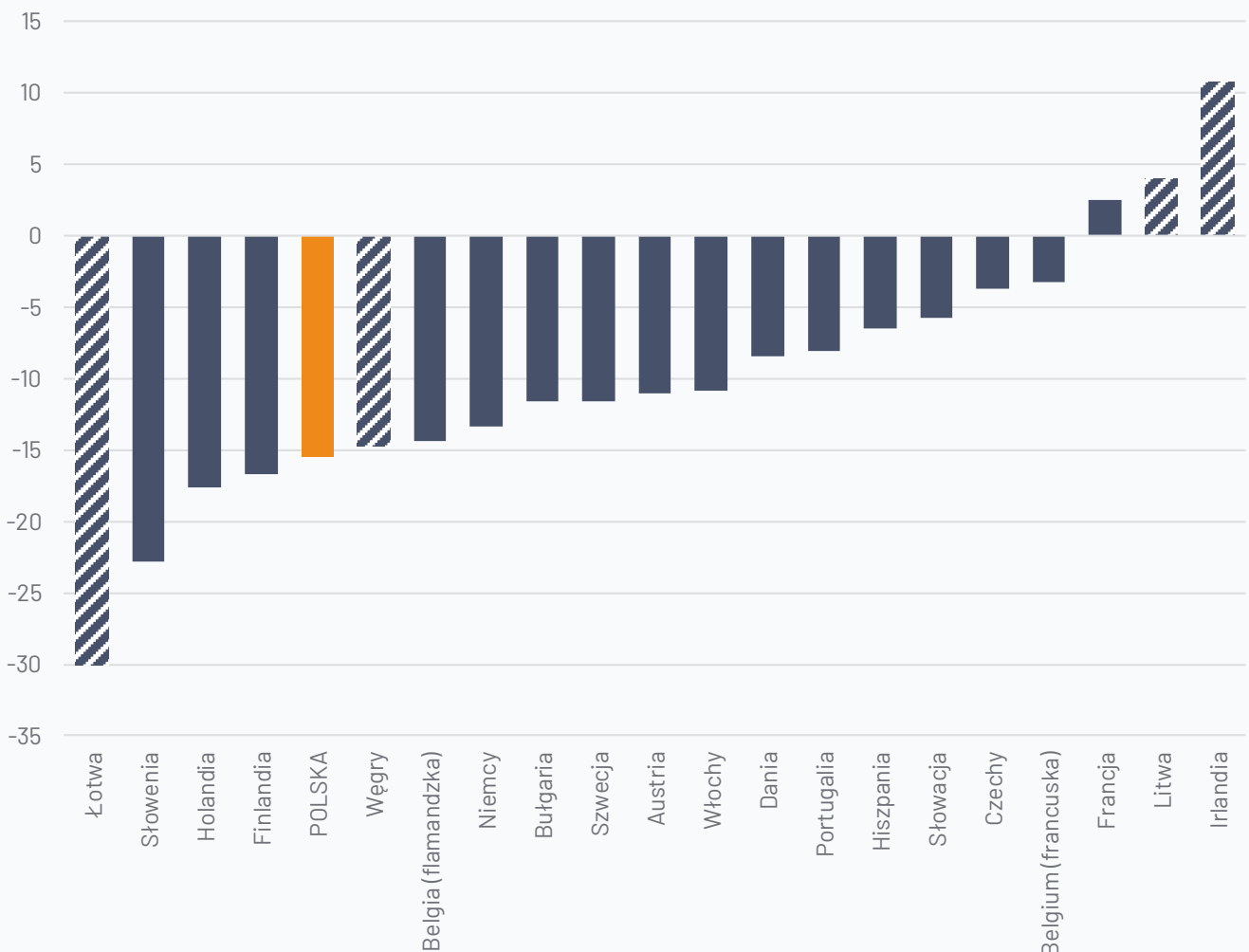

W Polsce zaledwie 3 proc. uczniów nie osiąga najniższego poziomu umiejętności, jednak w 2016 roku było to 2 proc. Jednocześnie nastąpił spadek odsetka uczniów na wyższych poziomach umiejętności: osiągających co najmniej średni poziom umiejętności (z 89 proc. do 85 proc.), wysoki poziom (z 62 proc. do 52 proc.) oraz tych osiągających najwyższy poziom osiągnięć w czytaniu ze zrozumieniem (spadek z 20 proc. do 14 proc.).

Spadek wyników od 2016 roku

Mimo że Polska zachowała swoją pozycję w rankingu z poprzedniej edycji badania PIRLS, to polscy uczniowie w 2021 roku osiągnęli o 16 punktów niższe rezultaty. O ile spadek wyników odnotowano dla większości krajów, to spadek średniego wyniku polskich czwartoklasistów należy do jednego z wyższych w Unii Europejskiej (Wykres 2). Do krajów z większym spadkiem osiągnięć w czytaniu względem roku 2016 należy zaliczyć Łotwę (-30), Słowenię (-23), Finlandię (-17), Holandię (-18) i Polskę (-16). Warto dodać, że przez ostatnie 5 lat istotnej poprawy wyników dokonali uczniowie w Singapurze (+11), którzy już w poprzednich edycjach osiągnęli bardzo wysokie wyniki.

Wykres 2. Zmiany w poziomie czytania ze zrozumieniem w krajach EU uczestniczących w PIRLS 2021

Uwagi:

Porównanie wyników PIRLS 2016 i 2021 dla krajów Unii Europejskiej. Na wykresie pominięto Maltę, w której uczniowie osiągnęli wyjątkowy postęp o ponad 60 punktów.

Irlandia, Łotwa, Litwa i Węgry uczestniczyły w badaniu pół roku później w związku z czym zmiana ich wyników nie jest w pełni porównywalna.

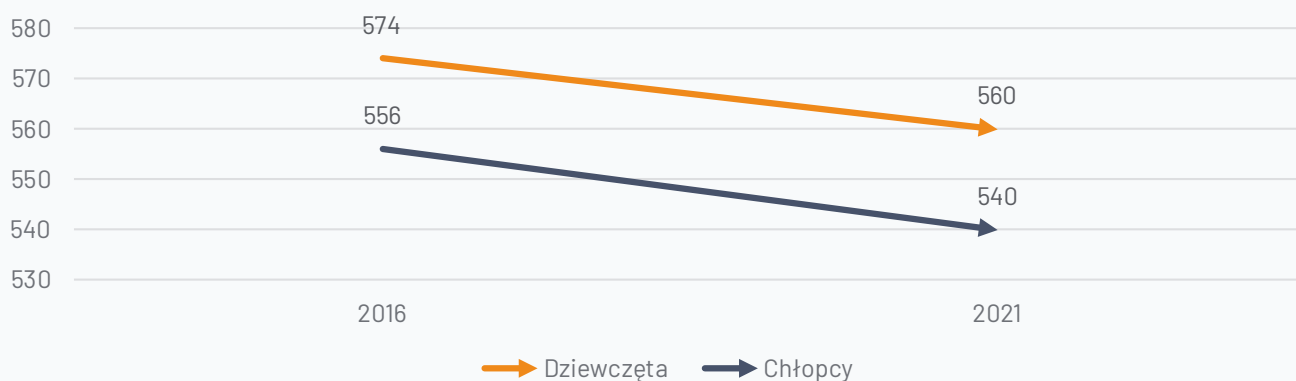

W 2021 polscy czwartoklasiści poradzi sobie gorzej we wszystkich obszarach analizowanych przez PIRLS porównaniu z rokiem 2016. W przypadku wyszukiwania informacji i prostego wnioskowania wyniki były niższe o 15 punktów, a w przypadku interpretacji i oceny tekstów o 18 punktów niższe.

Różnica między dziewczętami i chłopcami utrzymuje się

W Polsce, tak jak w większości uczestniczących w badaniu krajów, **dziewczeta osiągają lepsze rezultaty w czytaniu niż chłopcy. Różnica między dziewczętami i chłopcami z klas IV sięga 20 punktów i należy do jednej z najwyższych.** Większe różnice występują jedynie w Albanii (21), Kosowie (23), Brazylii (24), Uzbekistanie (25), Macedonii Północnej (36), Jordanii (36), Afryce Południowej (57). Warto zauważyć, że przewaga dziewcząt utrzymuje się na poziomie zbliżonym do roku 2016, gdzie różnica sięgała 18 punktów.

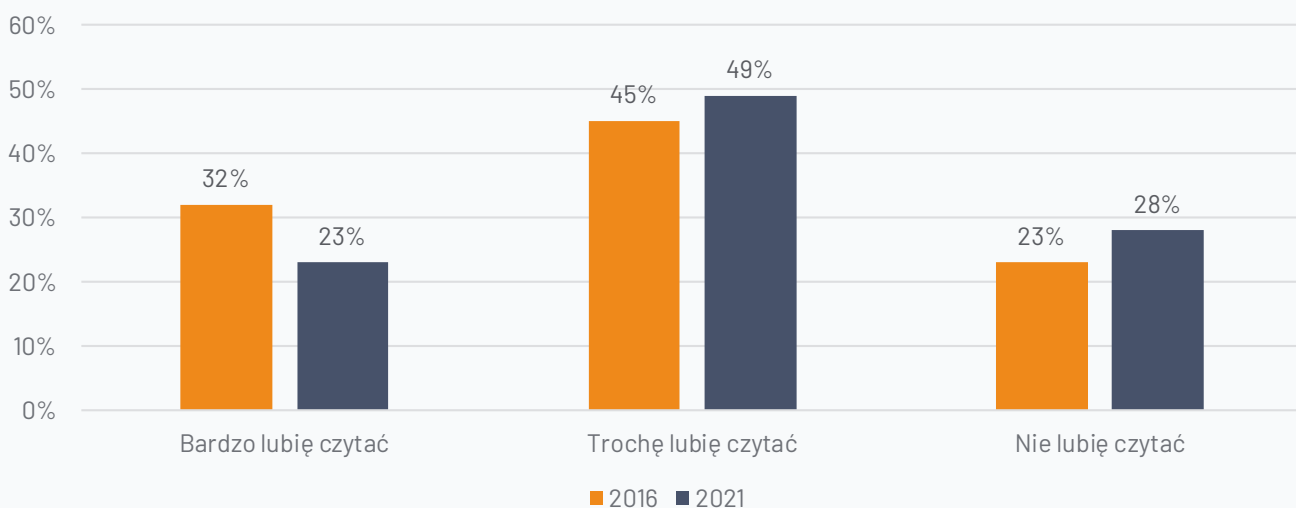
Wykres 3. Osiągnięcia chłopców i dziewcząt w PIRLS 2021

Wzrost odsetka uczniów, którzy nie lubią czytać

Wykres 4 pokazuje, jak zmienił się stosunek uczniów do czytania. **W Polsce w 2021 roku aż 28 proc. czwartoklasistów wskazało, że nie lubi czytać.** Dla porównania w 2016 roku było to 23 proc. Uczniowie także rzadziej wskazywali, że bardzo lubią czytać (spadek z 32 proc. do 23 proc.).

Wykres 4. Zmiana w nastawieniu do czytania między 2016 a 2021 rokiem w Polsce

Stosunek do czytania różni się między chłopcami i dziewczynkami. **W Polsce w 2021 roku aż 34 proc. chłopców stwierdziło, że nie lubi czytać, co można porównać z 22 proc. dziewczynek.** Uczniowie, którzy nie lubią czytać, mają znacząco niższe wyniki. Chłopcy, którzy nie lubią czytać uzyskali 529 punktów, podczas gdy chłopcy, którzy bardzo lub trochę lubią czytać uzyskali 547 punktów. Dziewczynki, które nie lubią czytać uzyskały 547 punktów, a te które bardzo lub trochę lubią czytać uzyskały 563-565 punktów.

Badania nad stosunkiem do czytania i umiejętnością czytania pokazują, że jest to relacja dwustronna (por. Evidence Institute, 2022a). Uczniowie więcej czytają, kiedy ich umiejętności czytania się poprawiają, co z kolei prowadzi do dalszego wzrostu umiejętności. Dlatego niezwykle ważne jest, aby uczniowie jak najszybciej opanowali umiejętność czytania i wierzyli w siebie. Niestety, badanie PIRLS pokazuje, że wiara uczniów w swoje umiejętności nie poprawia się. O ile w 2016 roku 59 proc. uczniów w Polsce było bardzo pewnych swoich umiejętności czytania, to w 2021 wskazało tak już 55 proc.

Z czego wynika spadek umiejętności czytania ze zrozumieniem polskich dzieci?

Umiejętności czytania polskich czwartoklasistów wciąż należą do najlepszych w Unii Europejskiej i do jednych z najwyższych na świecie. Polscy czwartoklasiści czytają podobnie dobrze jak uczniowie w Finlandii i znacznie lepiej niż np. uczniowie w Niemczech czy Francji. Niepokoi jednak znaczący spadek wyników. Spadek ten był oczekiwany ze względu na przerwy w działaniu szkół oraz naukę zdalną w pandemii COVID-19, która była trudniejsza dla najmłodszych uczniów. Z drugiej strony **wyniki najlepszych uczniów w badaniach międzynarodowych rosły do 2018 roku i można było oczekiwać, że ten trend zostanie utrzymany. Niestety badanie PIRLS 2021 pokazuje, że trudne doświadczenia pandemii spowodowały straty, które nie zostały nadrobione poprzez odpowiednie programy wspierające uczniów i nauczycieli.** Dodatkowo zmiany przetaczające się przez polską edukację, a także napięcia związane z trudną sytuacją nauczycieli i spadkiem ich realnych wynagrodzeń (por. Evidence Institute, 2022b) nie pomagają w nadrobieniu strat edukacyjnych. Polska edukacja wymaga pilnego wsparcia zarówno finansowego, jak i organizacyjnego, tak aby było możliwe nadrobienie strat edukacyjnych, a także praca nad stosunkiem uczniów do czytania i nauki oraz pełniejsze zadbanie o ich emocje, motywację i dobrostan.

Literatura:

[IEA \(2023\). Międzynarodowy raport z badania PIRLS 2021. Dostępne na: https://timss.bc.edu/pirls2021/index.html](https://timss.bc.edu/pirls2021/index.html)

[Evidence Institute \(2022a\). „Co lubią czytać uczniowie i dlaczego ma to znaczenie?”. Policy Note 2/2022](#)

[Evidence Institute \(2022b\). „Wynagrodzenia polskich nauczycieli. Porównanie z krajami UE i zarobkami pracowników o podobnych kwalifikacjach w Polsce”. Policy Note 3/2022](#)